

Sygn. akt I ACa 1197/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Dariusz Limiera

Sędziowie: SA Anna Cesarz

SA Wiesława Kuberska (spr.)

Protokolant: stażysta Paulina Działońska

po rozpoznaniu w dniu 11 maja 2017 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa **B. R., H. Z., P. K.
i A. K.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...), Staroście (...) i Ministrowi Gospodarki**

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 19 czerwca 2012 r. sygn. akt II C 490/11

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Łodzi, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 1197/12

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 19 czerwca 2012 r. Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie z powództwa B. R., H. Z., P. K. i A. K. przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...), Staroście

(...) oraz Ministrowi Gospodarki o zapłatę odszkodowania, oddalił powództwo (pkt 1) oraz zasądził na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa w W. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego od A. K. i B. R. kwoty po 1.200 zł, a od H. Z. i P. K. kwoty po 2.400 zł (pkt 2).

(wyrok – k. 190)

Powyższe rozstrzygnięcie zostało wydane na podstawie ustaleń faktycznych, które w istocie nie były sporne i Sąd Apelacyjny w całości je podzielił i przyjął za własne, z zastrzeżeniami przedstawionymi w dalszej części uzasadnienia.

Z ustaleń tych wynikało, że w 1939 r. Huta (...) w R. przy ul. (...) była współwłasnością E. K. (1). Postanowieniem z dnia 26 sierpnia 1949 r. w sprawie o sygn. akt 221/49 Sąd Grodzki w P. stwierdził, że spadek po E. K. (1) nabyły w równych częściach jego dzieci: córka H. Z. oraz synowie W. K. i E. K. (1). Spadek po E. K. (2), zmarłym w dniu 5 lipca 1980 r., nabyli po 1/3 części: żona G. K. oraz córki G. K. i B. R.. Spadek po G. K., zmarłej w dniu 20 września 2005

r., nabyły córki A. K. i B. R.. Spadek po W. K. nabyła w całości B. K.. Na podstawie umowy z dnia 16 marca 2005 r. zawartej w formie aktu notarialnego, B. K. przeniosła na P. K. wszelkie prawa i roszczenia związane z Hutą (...) w R..

Orzeczeniem nr 4 z dnia 30 lipca 1949 r. Minister Przemysłu Lekkiego orzekł, w porozumieniu z Przewodniczącym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, na podstawie art. 3 ust. 1 i 5 oraz art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz. U. z 1946 r., nr 3, poz. 17) oraz § 65 ust. 1 pkt d

i § 71 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1947 r. w sprawie trybu postępowania przy przejmowaniu przedsiębiorstw na własność Państwa (Dz. U. z 1947 r., nr 16, poz. 62), zmienionego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 maja 1949 r. (Dz. U. z 1949 r., nr 29, poz. 212), o przejściu na własność Państwa przedsiębiorstwa Huta (...) – R.,

ul. (...). Następnie orzeczeniem z dnia 1 lutego 1955 r. nr GM/Pr.5-VI-2/54 Minister Przemysłu i (...) na podstawie § 75 a rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1947 r. w sprawie trybu postępowania przy przejmowaniu przedsiębiorstw na własność Państwa (Dz. U. z 1947 r., nr 16, poz. 62), w porozumieniu z Przewodniczącym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, ustalił, że składniki majątkowe objęte protokołem zdawczo – odbiorczym, sporządzonym w dniu 19 maja 1951 r. przez (...) Zakłady (...) wyznaczone do objęcia przedsiębiorstwa Huta (...) w R., ul. (...), przechodzącego na własność Państwa na podstawie art. 3 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz. U. z 1946 r., nr 3, poz. 17) i orzeczenia nr 4 Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 30 lipca 1949 r., ogłoszonego w Monitorze Polskim z dnia 20 sierpnia 1949 r. nr A-55, pod poz. 749 lp. 7, stanowią część składową tego przedsiębiorstwa i przechodzą na własność Państwa oraz zatwierdził ww. protokół zdawczo – odbiorczy sporządzony w dniu 19 maja 1951 r.

Decyzją z dnia 4 lipca 2003 r. nr (...) /SM/773/03 Minister Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej stwierdził nieważność orzeczenia nr 4 Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 30 lipca 1949 r., wydanego w porozumieniu z Przewodniczącym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego o przejęciu przedsiębiorstw na własność Państwa, w części dotyczącej przedsiębiorstwa Huta (...) – R., ul. (...).

Natomiast Minister Infrastruktury decyzją z dnia 13 maja 2005 r. ((...) -813-R- 260/04) odmówił stwierdzenia nieważności orzeczenia Ministra Przemysłu (...) z dnia 1 lutego 1955 r. stwierdzając, że nie jest ono obarczone żadną z wad wymienionych w art. 156 § 1 k.p.a., uzasadniając jego wyeliminowanie z obrotu prawnego. W sprawie ze skargi B. R., H. Z., G. K. i A. K. na wyżej wskazaną decyzję w sprawie o sygnaturze IV SA/Wa 1041/07 toczyło się postępowanie administracyjne przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w W.. Wyrokiem z dnia 13 lipca 2007 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. uchylił decyzję Ministra Infrastruktury z dnia 13 maja 2005 r.

Ostatecznie decyzją z dnia 27 października 2008 r. nr B04-787-R-567/07 Minister Infrastruktury stwierdził nieważność ww. orzeczenia Ministra Przemysłu i (...) z dnia 1 lutego 1955 r. nr GM/Pr.5-VI-2/54 ustalającego, że składniki majątkowe objęte protokołem zdawczo odbiorczym, sporządzonym w dniu 19 maja 1951 r. przez (...) Zakłady (...) wyznaczone do objęcia przedsiębiorstwa Huta (...) w R., ul. (...), stanowią część składową tego przedsiębiorstwa i przechodzą na własność Państwa oraz zatwierdzającego ten protokół zdawczo – odbiorczy.

Wnioskiem z dnia 25 marca 2009 r. B. R., H. Z., P. K. oraz A. K. wystąpili do Ministra Infrastruktury o wydanie w naturze majątku byłej Huty (...), położonej w R. lub o wypłatę odszkodowania w wysokości wynikającej ze sporządzonego w trakcie postępowania operatu szacunkowego. Decyzją z dnia 31 sierpnia 2009 r. Minister Infrastruktury umorzył postępowanie jako bezprzedmiotowe. W uzasadnieniu wskazano, że w sprawie tej trybem właściwym do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych jest wyłącznie postępowanie przed sądem powszechnym, bowiem nie znajduje w tym przypadku zastosowania art. 160 k.p.a.

Przedmiotowa nieruchomości, przejęta na podstawie orzeczenia Ministra Przemysłu Lekkiego nr 4 z dnia 30 lipca 1949 r., pozostaje w chwili obecnej w użytkowaniu wieczystym Huty (...) sp. z o.o.

w R. oraz M. i W. małżonków S..

W toku postępowania przed Sądem a quo strona pozwana podniosła zarzut przedawnienia roszczenia.

W świetle poczynionych ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do uwzględnienia powództwa, które zostało oparte na żądaniu zasądzenia na rzecz powodów kwoty 500.000 zł tytułem odszkodowania stanowiącego równowartość mienia w postaci Huty (...) "E." w R., należącej uprzednio do ich poprzednika prawnego – E. K. (1) i zdaniem powodów bezpodstawnie przejętego na własność Skarbu Państwa.

W ocenie Sądu Okręgowego decyzją rodzącą wskazany w pozwie skutek było orzeczenie Ministra Przemysłu Lekkiego nr 4 z dnia 30 lipca 1949 r. Mając na uwadze treść art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2004 r., Nr 162, poz.1692 ze zm.), z której wynika, że do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem jej wejścia w życie, czyli przed dniem 1 września 2004 r., stosuje się przepisy art. 417, art. 419, art. 420, art. 420¹, art. 420² i art. 421 k.c. oraz art. 153, art. 160 i art. 161 § 5 k.p.a. w brzmieniu obowiązującym do tego dnia, Sąd Okręgowy za właściwe do oceny zasadności dochodzonych roszczeń uznał zastosowanie art. 160 k.p.a. Sąd pierwszej instancji nie miał wątpliwości co do dopuszczalności drogi sądowej w niniejszej sprawie, jak również co do tego, że zastosowanie materialnoprawnych norm zawartych w art. 160 k.p.a. ma ten skutek, że powoduje konieczność zastosowania przewidzianych w § 6 tego przepisu reguł przedawnienia. Zaś w myśl tych reguł roszczenie o odszkodowanie przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. albo decyzja, w której organ stwierdził, w myśl art. 158 § 2 k.p.a., że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a.

Zważywszy na to, że roszczenie powodów pozostawało w związku z orzeczeniem nr 4 Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 30 lipca 1949 r., a ostateczna decyzja stwierdzająca jego nieważność została wydana przez Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w dniu 4 lipca 2003 r., Sąd a quo doszedł do przekonania, że zarówno wniosek do Ministra Infrastruktury o wypłatę odszkodowania lub wydanie w naturze przejętego majątku, jak i pozew w niniejszej sprawie zostały złożone przez powodów po upływie terminu przedawnienia, sprawiając że ich roszczenie nie mogło zostać uwzględnione.

Sąd Okręgowy wykluczył jednocześnie możliwość uzależnienia początku biegu terminu przedawnienia od daty wydania decyzji stwierdzającej nieważność orzeczenia Ministra Przemysłu i (...) z dnia 1 lutego 1955 r., ustalającego, że składniki majątkowe objęte protokołem zdawczo – odbiorczym, sporządzonym w dniu 19 maja 1951 r., stanowią część składową tego przedsiębiorstwa i przechodzą na własność Państwa oraz zatwierdzającej ten protokół, bowiem decyzja z dnia 1 lutego 1955 r. – w ocenie tego Sądu – miała jedynie charakter deklaratoryjny i nie rodziła skutków prawnych w postaci przejścia nieruchomości na własność Państwa.

Jednocześnie zdaniem Sądu Okręgowego podniesienie zarzutu przedawnienia przez pozwanego nie stanowiło nadużycia prawa (art. 5 k.c.). Po stronie pozwanego nie zachodziły żadne okoliczności natury podmiotowej uprawniające do stwierdzenia, że korzystając z zarzutu przedawnienia postąpił w sprzeczności ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem swojego prawa bądź naruszył zasady współzycia społecznego, natomiast po stronie powodów nie występowały żadne okoliczności usprawiedliwiające ich spóźnienie w dochodzeniu roszczeń. Odnosząc się do kwestii legitymacji procesowej biernej w niniejszym postępowaniu, Sąd Okręgowy wskazał, że stroną pozwaną był Skarb Państwa, a w roli jego statio fisci ze względu na położenie przedmiotowej nieruchomości winien występować Starosta (...), jako organ reprezentujący Skarb Państwa w sprawach gospodarowania nieruchomościami, jednakże z uwagi na materialnoprawną konstrukcję Skarbu Państwa jako takiego, niedopuszczalne było oddalenie powództwa wobec jednej lub kilku jednostek organizacyjnych i jednocześnie przyjęcie odpowiedzialności jednej z nich.

W konsekwencji oddalenia powództwa Sąd Okręgowy orzekł o kosztach procesu na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.

(uzasadnienie zaskarżonego wyroku – k. 191 – 197)

Apelację od tego wyroku wywiedli powodowie, zaskarżając go w całości i podnosząc następujące zarzuty:

1. błędnego ustalenia stanu faktycznego wskutek pominięcia istotnych faktów takich, jak:

- wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 29 listopada 2006 r., sygn. akt IV SA/Wa 1690/06;

- postanowienie Sądu Powiatowego w R. z dnia 10 listopada 1955 r., dz. Kw 117/55;

- postanowienia Ministra Gospodarki z dnia 27 lutego 2006 r., znak (...) -47-05-9MG/306/06 oraz z dnia 4 lipca 2006 r., znak (...) -47-05-JK/981/06/PS, zawieszające wszczęte z wniosku powodów postępowanie odszkodowawcze do czasu zakończenia postępowania o uchylenie decyzji Ministra Przemysłu i (...) z dnia 1 lipca 1955 r. w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo – odbiorczego przedsiębiorstwa Huta (...);

- ograniczenie roszczenia do nieruchomości, będących własnością P. K., a znacjonalizowanych przy okazji nacjonalizacji Huty (...) w R.;

2. naruszenia prawa procesowego, tj.:

- art. 365 § 1 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie;

- art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie w uzasadnieniu wszystkich motywów wyroku oraz pominięcie istotnych faktów i zarzutów powodów;

- art. 170 p.p.s.a. poprzez jego pominięcie;

3. naruszenia prawa materialnego, tj.:

- § 75a pkt 2 zdanie ostatnie Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie trybu postępowania przy przejmowaniu przedsiębiorstw na własność Państwa z dnia 30 stycznia 1947 r. (Dz. U. 16 poz. 62) poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że skoro protokół jest integralną częścią orzeczenia o przejęciu przedsiębiorstwa, to orzeczenie to bez protokołu określającego składniki przejętego mienia jest kompletne i wywołuje skutki prawne co do nie określonego mienia nacjonalizowanego przedsiębiorstwa;

- art. 22 i 24 dekretu z dnia 11 października 1946 r. (Dz. U. nr 57, poz. 320) prawo o księgach wieczystych poprzez jego pominięcie;

- art. 160 k.p.a. poprzez przyjęcie, że stanowił podstawę prawną roszczenia powodów. Co do tego zarzutu pełnomocników powodów na rozprawie apelacyjnej w dniu 11 maja 2017 r. oświadczył, że go nie podtrzymuje i jednocześnie wskazał, że art. 160 k.p.a. stanowi podstawę dochodzonego roszczenia.

W konkluzji skarżący wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku zgodnie z treścią oddalonego powództwa, ewentualnie zaś o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

(apelacja – k. 207 – 222)

Strona pozwana wniosła o oddalenie apelacji i o zwrot kosztów postępowania apelacyjnego.

(odpowiedź na apelację – k. 248 – 256)

Sąd Apelacyjny ustalił dodatkowo, co następuje.

Wpisanie strony pozwanej jako właściciela nieruchomości położonej w R. przy ulicy (...) nastąpiło postanowieniem Sądu Powiatowego w R. z dnia 10 listopada 1955 r. na podstawie wniosku Skarbu Państwa z dnia 2 listopada 1955 r. o nr 117/55 i 118/55, odpisu orzeczenia o wywłaszczeniu z dnia 2 lutego 1955 r., oraz art. 3 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa Polskiego podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (dowód – kopia akt księgi wieczystej Rep.hip.166ⁿ Os. Młodzowy Nr III, dział I i II – k. 14 akt sprawy).

W dniu 30 sierpnia 2005 r. A. K., G. K., B. R. i H. Z. wniosły o przyznanie im w trybie art. 160 § 1 k.p.a. odszkodowania w związku ze stwierdzeniem przez Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej decyzją z dnia 4 lipca 2003 r. nieważności orzeczenia nr 4 Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 30 lipca 1949 r. o przejęciu na własność Skarbu Państwa przedsiębiorstwa Huta (...) w R.. Sprawa toczyła się za sygn. akt BOL-02540-47-05-JK/981/06/PS (dowód – załączone akta sprawy DP – I – 460 – 47 – 05).

Decyzją z dnia 27 lutego 2006 r. Minister Gospodarki zawiesił to postępowanie z uwagi na fakt, że przedmiotowa huta szkła została upaństwowiona na podstawie dwóch aktów administracyjnych, tj. orzeczenia nr 4 Ministra Przemysłu z dnia 30 lipca 1949 r. o przejęciu tego przedsiębiorstwa na własność Państwa oraz na podstawie orzeczenia Ministra Przemysłu i (...) z dnia 1 lutego 1955 r. zatwierdzającego protokół zdawczo – odbiorczy tego przedsiębiorstwa. Ponieważ postępowanie administracyjne dotyczące drugiej decyzji nie zostało jeszcze zakończone, Minister Gospodarki uznał, że stanowi ono zagadnienie wstępne dla postępowania o wypłatę odszkodowania i dlatego zawiesił postępowanie w sprawie o wypłatę odszkodowania do czasu prawomocnego zakończenia postępowania dotyczącego orzeczenia z dnia 1 lutego 1955 r.(dowód – załączone akta sprawy DP – II – 460 – 47 – 05). Decyzja o zawieszeniu postępowania była przedmiotem skargi wnioskodawców do WSA w Warszawie. Wyrokiem z dnia 29 listopada 2006 r. w sprawie o sygn. akt IV/SA/Wa (...) WSA w Warszawie oddalił skargę, wskazując, że stosownie do § 65 ust. 1 Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie trybu postępowania przy przejmowaniu przedsiębiorstw na własność Państwa z dnia 30 stycznia 1947 r. (Dz. U. 16 poz. 62 ze zm.) o przejściu na własność Państwa poszczególnych składników przedsiębiorstwa przesądzało orzeczenie zatwierdzające protokół zdawczo – odbiorczy i to ono finalizowało postępowanie nacjonalizacyjne. To właśnie protokół zdawczo – odbiorczy „materializował” te składniki, które przechodziły na własność Państwa. Oznacza to, że oba akty były ze sobą nierozzerwalnie związane i dopiero łącznie stanowiły całość, świadczącą o nacjonalizacji przedsiębiorstwa (dowód – dowód – załączone akta sprawy DP – II – 460 – 47 – 05 oraz kopia orzeczenia WSA w Warszawie – k. 112 – 118 akt sprawy).

Postępowanie w sprawie DP – II – 460 – 47 – 05 zostało podjęte przez Ministra Gospodarki w dniu 23 kwietnia 2013 r. i ostatecznie zostało zakończone w dniu 25 stycznia 2017 r. Również w tej sprawie wskazano, że roszczenia odszkodowawczego powodowie powinni dochodzić w trybie postępowania cywilnego przed sądem powszechnym na podstawie art. 160 k.p.a. (dowód – załączone akta sprawy DP – II – 460 – 47 – 05 oraz kopia wyroku NSA z dnia 25 stycznia 2017 r. – k. 382 – 389).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja jest trafna i podlega uwzględnieniu.

Zasadne są zarzuty poczynienia błędnych ustaleń faktycznych wskutek pominięcia istotnych faktów takich, jak: wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 29 listopada 2006 r., sygn. akt IV SA/Wa 1690/06; postanowienie Sądu Powiatowego w R. z dnia 10 listopada 1955 r., dz. Kw 117/55 oraz postanowienia Ministra Gospodarki z dnia 27 lutego 2006 r., znak (...) -47-05-9MG/306/06 oraz z dnia 4 lipca 2006 r., znak (...) -47-05-JK/981/06/PS, zawieszające wszczęte z wniosku powodów postępowanie odszkodowawcze do czasu zakończenia postępowania o uchylenie decyzji Ministra Przemysłu i (...) z dnia 1 lipca 1955 r. w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo – odbiorczego przedsiębiorstwa Huta (...). Pominięte okoliczności faktyczne miały istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia w sprawie w rozumieniu art. 227 k.p.c.,

gdyż decydowały o tym, kiedy zaczął biec termin przedawnienia zgłoszonego roszczenia, zaś przedawnienie roszczenia było jedyną podstawą, na której Sąd Okręgowy oddalił powództwo.

Decydujące znaczenie miało pominięcie postanowienia Sądu Powiatowego w R. z dnia 10 listopada 1955 r., dz. Kw 117/55, albowiem treść tego postanowienia powinna była zmusić Sąd a quo do samodzielnej refleksji materialnoprawnej, do której niekonieczne były orzeczenia sądów administracyjnych oraz decyzje Ministra Gospodarki z dnia 27 lutego 2006 r., znak (...) -47-05-9MG/306/06 i z dnia 4 lipca 2006 r., znak (...) -47-05-JK/981/06/PS, zawieszające wszczęte z wniosku powodów postępowanie odszkodowawcze do czasu zakończenia postępowania o uchylenie decyzji Ministra Przemysłu i (...) z dnia 1 lipca 1955 r. w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo – odbiorczego przedsiębiorstwa Huta (...). Jednakże nawet pominięcie orzeczenia wieczystoksięgowego nie miałoby zasadniczego znaczenia, gdyby z kolei Sąd pierwszej instancji uznał za wiążącą dla siebie treść wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 29 listopada 2006 r., sygn. akt IV SA/Wa 1690/06. Przy czym podkreślenia wymaga to, że owe braki ustaleń faktycznych nie wynikały z braku materiału dowodowego, a z zaniechań Sądu Okręgowego, niewyjaśnionych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, co czyni dodatkowo zasadnym zarzut apelacji naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie w uzasadnieniu wszystkich motywów rozstrzygnięcia oraz pominięcie istotnych faktów i twierdzeń powodów.

Trafność opisanych powyżej zarzutów dotyczących ustaleń faktycznych zadecydowała o konieczności uzupełnienia ustaleń faktycznych przez Sąd ad quem, będący również sądem meriti. Okoliczności te są istotne w sprawie również i z tej przyczyny, że niezależnie od formalnej oceny upływu terminu przedawnienia roszczenia, miałyby znaczenia dla oceny, czy podniesienie zarzutu przedawnienia nie byłoby w tej sytuacji nadużyciem przez stronę pozwaną przysługującego jej prawa. Dla porządku należy również odnotować, że rzeczywiście strona powodowa ostatecznie dochodzi w tym postępowaniu jedynie odszkodowania za bezprawne przejęcie przez Skarb Państwa nieruchomości wraz z budynkami huty szkła oraz jednej wanny szklarskiej, co jednak nie ma większego znaczenia dla oceny trafności wniesionej skargi apelacyjnej, będzie miało natomiast znaczenie dla ustalenia wysokości szkody poniesionej przez powodów.

W sytuacji, kiedy Sąd pierwszej instancji oparłby się tylko i wyłącznie na treści postanowienia Sądu Powiatowego w R. z dnia 10 listopada 1955 r., dz. Kw 117/55, to musiałby co najmniej uznać, że wpis prawa własności Skarbu Państwa w księdze wieczystej spornej nieruchomości nie nastąpił na podstawie orzeczenia nr 4 z dnia 30 lipca 1949 r., a na podstawie orzeczenia z dnia 1 lipca 1955 r. W tym zakresie, jak słusznie wywodzi apelujący, Sąd a quo byłby związany treścią postanowienia Sądu Powiatowego w R. z dnia 10 listopada 1955 r. Zgodnie bowiem z art. 365 § 1 k.p.c. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Przepis art. 365 § 1 k.p.c., chroni tak ważną dla zachowania powagi wymiaru sprawiedliwości, a przede wszystkim bezpieczeństwa obrotu, zasadę związania orzekających w sprawach sądów pomiędzy tymi samymi stronami prawomocnym wcześniejszym orzeczeniem, wyrażając tzw. moc wiążącą prawomocnego orzeczenia sądu (wyrok SA w Białymstoku z dnia 24 marca 2017 r., I ACa 884/16, Lex nr 2278140). Przepis art. 365 § 1 k.p.c. adresuje nakaz nie tylko do stron, ale i sądu, który wydał orzeczenie, oraz innych sądów, organów państwowych i organów administracji publicznej, a w sytuacjach w ustawie przewidzianych także do innych osób. Treścią nakazu wynikającego z art. 365 § 1 k.p.c. jest więc powinność uwzględniania przez wymienione w tym przepisie osoby i instytucje stanu prawnego wynikającego z utożsamianego z powagą rzeczy osądzonej prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy co do istoty (wyrok SA w Warszawie z dnia 7 marca 2017 r., I A Ca 1451/14, Lex nr 2272079).

Przyjęcie, że orzeczenie z dnia 1 lutego 1955 r., a nie orzeczenie z dnia 30 lipca 1949 r., było podstawą wpisu prawa własności Państwa, skutkowałoby potrzebą zastanowieniem się nad rzeczywistym charakterem obu aktów prawnych i ich wzajemną relacją. Sąd pierwszej instancji bez wyjaśnienia przyczyn swojej oceny jurydycznej, podał jedynie, że „orzeczenie z dnia 1 lutego 1955 r. nie wywołało nieodwracalnych skutków prawnych, miało bowiem wtórny i subsydiarny charakter w stosunku do orzeczenia o przejęciu na własność państwa przedmiotowego przedsiębiorstwa”. Przy czym powołany dla uzasadnienia tego stanowiska wyrok NSA z dnia 18 maja 2004 r. w sprawie OSK 232/04, Lex nr 148891, zawiera tezę zgola przeczącą ocenie Sądu a quo, gdyż stanowi, że decyzja nacjonalizacyjna oraz

decyzja o zatwierdzeniu protokołu zdawczo-odbiorczego są ze sobą nierozzerwalnie związane i dlatego oczywiste jest, iż niestwierdzenie zaistnienia przesłanki z art. 156 § 2 k.p.a. w odniesieniu do decyzji nacjonalizacyjnej jest ostateczne oraz prawomocne i przesądza o konieczności stwierdzenia nieważności również orzeczenia zatwierdzającego protokół zdawczo-odbiorczy tego przedsiębiorstwa, jak też o tym, że orzeczenie to nie mogło wywołać nieodwracalnych skutków prawnych. W ocenie tutejszego Sądu z tezy wyroku NSA wynika jednoznacznie, że mamy do czynienia z dwiema równie ważnymi decyzjami administracyjnymi, z których każda wymaga oddzielnego stwierdzenia zaistnienia przesłanek z art. 156 § 2 k.p.c., a jedynie ich związek ma taki charakter, że nie można stwierdzić nieważności jednej i jednocześnie odmówić stwierdzenia nieważności drugiej. Podobnie zgoła odmienne znaczenie ma teza drugiego orzeczenia powołanego przez Sąd pierwszej instancji, tj. wyroku SN z dnia 12 stycznia 2005 r. w sprawie I CK 402/04, Lex nr 371837. Sąd Najwyższy wskazał jedynie na to, że orzeczenie właściwego ministra wydane na podstawie § 72, 74, 75 rozporządzenia z 1947 r. w sprawie trybu postępowania przy przejmowaniu przedsiębiorstw na własność Państwa, jak również decyzja tego ministra wydana na podstawie § 75a rozporządzenia zatwierdzająca protokół zdawczo-odbiorczy i ustalająca, które składniki majątkowe objęte tym protokołem stanowią część składową przejmowanego przedsiębiorstwa, mają wprawdzie znaczenie jedynie deklaratoryjne, jednak stanowią wyłączny dowód świadczący o tym, że przedsiębiorstwo z określonymi składnikami mienia przeszło na własność Państwa z mocy ustawy nacjonalizacyjnej. Teza ta jednoznacznie wskazuje, że obie decyzje są konieczne.

A zatem decyzja Sądu Powiatowego w R. wydana w postępowaniu wieczystoksięgowym wymagała sięgnięcia do obowiązujących ówczesnie przepisów dotyczących ksiąg wieczystych, tj. dekretu z dnia 11 października 1946 r. Prawo o księgach wieczystych (Dz. U. nr 57, poz. 320) oraz aktu wykonawczego do ustawy nacjonalizacyjnej, tj. Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie trybu postępowania przy przejmowaniu przedsiębiorstw na własność Państwa z dnia 30 stycznia 1947 r. (Dz. U. 16 poz. 62). Sąd a quo zupełnie pominął te akty prawne, co stało się podstawą trafnego zarzutu apelacyjnego. Z analizy art. 22 i 24 pierwszego aktu prawnego oraz z § 75a pkt. 2 zd. ostatnie oraz § 65 ust. 1 drugiego aktu prawnego wynika, że skuteczna nacjonalizacja przedmiotowego przedsiębiorstwa Huta (...) wymagała wydania dwóch orzeczeń administracyjnych, tj. orzeczenia nr 4 z dnia 30 lipca 1949 r. i orzeczenia z dnia 1 lipca 1955 r. Pierwsze orzeczenie bez wydania decyzji zatwierdzającej protokół zdawczo – odbiorczy było niekompletne i nie wywoływało skutków prawnych co do określonego mienia nacjonalizowanego przedsiębiorstwa. Wniosek taki wpisuje się w treść orzeczeń Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego, przywołanych przez Sąd Okręgowy, ale przez niego niezastosowanych. Zatem dopiero wyeliminowanie obu decyzji administracyjnych z obrotu prawnego mogło prowadzić do otwarcia drogi do dochodzenia roszczenia odszkodowawczego z art. 160 § 1 k.p.a.

W sytuacji, kiedy Sąd pierwszej instancji pominąłby treści postanowienia Sądu Powiatowego w R. z dnia 10 listopada 1955 r., dz. Kw 117/55, ale uznałby moc wiążącą wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 29 listopada 2006 r., sygn. akt IV SA/Wa 1690/06 poprzez zastosowanie art. 170 p.p.s.a., również doszedłby do takiego samego, prawidłowego wniosku. WSA w Warszawie, a zanim inne składy sądów administracyjnych, a także różne organy administracyjne, konsekwentnie uznały, że stosownie do § 65 ust. 1 Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie trybu postępowania przy przejmowaniu przedsiębiorstw na własność Państwa z dnia 30 stycznia 1947 r. (Dz. U. 16 poz. 62 ze zm.) o przejściu na własność Państwa poszczególnych składników przedsiębiorstwa przesądzało orzeczenie zatwierdzające protokół zdawczo – odbiorczy i to ono finalizowało postępowanie nacjonalizacyjne. To właśnie protokół zdawczo – odbiorczy „materializował” te składniki, które przechodziły na własność Państwa. Oznacza to, że oba akty były ze sobą nierozzerwalnie związane i dopiero łącznie stanowiły całość, świadczącą o nacjonalizacji przedsiębiorstwa.

Art. 170 p.p.s.a. stanowi, że orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy i inne organy państwowe, a w przypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Stosownie do art. 170 p.p.s.a. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy i inne organy państwowe, a w przypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Przepis ten statuuje moc wiążącą prawomocnego orzeczenia sądu jako aktu władzy państwowej. Jej swoistość wyraża się w tym, że obejmuje także inne sądy (w tym Naczelny Sąd Administracyjny) i inne organy państwowe, w tym także orzekające w kontrolowanym postępowaniu administracyjnym, które muszą brać pod uwagę nie tylko fakt istnienia, ale i treść prawomocnego orzeczenia sądu

administracyjnego. Podmioty te są więc związane faktem i treścią prawomocnego orzeczenia sądu, co implikuje w sposób bezwzględny uwzględnienie powyższego w wydawanych przez nie rozstrzygnięciach. R. legis powołanego przepisu polega na tym, że gwarantuje on zachowanie spójności i logiki działania organów państwowych, zapobiegając funkcjonowaniu w obrocie prawnym rozstrzygnięć nie do pogodzenia w całym systemie sprawowania władzy (wyrok WSA w Łodzi z dnia 23 lutego 2017 r. w sprawie I SA/Łd (...), Lex nr 2255184).

W konsekwencji powyższych rozważań trzeba wskazać, że podniesiony przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia roszczenia okazał się chybiony, albowiem orzeczenie nr 4 z dnia 30 lipca 1949 r. zostało uznane za nieważne w dniu 4 lipca 2003 r., ale orzeczenie z dnia 1 lutego 1955 r. zostało uznane za nieważne dopiero w dniu 27 października 2008 r. Trzyletni termin przedawnienia z art. 160 § 6 k.p.a. rozpoczął zatem bieg dopiero w dniu 28 października 2008 r., a zakończyłby w dniu 27 października 2011 r., tyle, że powodowie wystąpili z przedmiotowym pozwem w dniu 29 marca 2011 r.

Na marginesie należy dodatkowo podnieść, że nie można również stracić z pola widzenia faktu, że postępowanie administracyjne w przedmiocie wniosku powodów o wypłatę odszkodowania na podstawie art. 160 § 1k.p.a. zainicjowane w dniu 30 sierpnia 2005 r., zostało zakończone w dniu 25 stycznia 2017 r. Nie stanowi ono co prawda okoliczności zawieszającej lub przerywającej bieg przedawnienia, ale musiałyby być ewentualnie ocenione na płaszczyźnie art. 5 k.c.

Mimo zasadności apelacji zaskarżone orzeczenie podlegało uchyleniu i przekazaniu Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 4 k.p.c., gdyż Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sporu, a w szczególności nie poczynił żadnych ustaleń faktycznych dotyczących zakresu szkody powodów i jej wysokości. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd a quo zwróci uwagę na okoliczność, że materialnoprawna konstrukcję Skarbu Państwa jako takiego, nie dopuszcza możliwości oddalenia powództwa wobec jednej lub kilku jednostek organizacyjnych i jednocześnie przyjęcia odpowiedzialności jednej z nich, ale sąd powinien z urzędu zwolnić w trybie art. 67 § 2 k.p.c. jednostkę organizacyjną Skarbu Państwa, z której działalnością nie wiąże się dochodzone roszczenie.

O kosztach postępowania orzeczono zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c.